

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ובמועדים

חג השבועות

ה'תשפ"ג

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא - חג השבועות

לענין, קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט. עכ"ל.

הנה כי כן לימדנו רש"י יסוד בלימוד התורה. **התבוננות**. ולשם כך **עצר הקב"ה** והפסיק מדיבורו, וכן הורה לנו לעשות עם התלמידים, **ק"ו להדיוט הלומד מן ההדיוט**. אשר על כן נקרא יום מתן תורה **עצרת**. שקבלת תורה בלי התבוננות אינה קבלה. וההתבוננות היא אשר משלימה את קבלת התורה להיות חלקנו. ואי אפשר להתבונן ללא **עצירה**.

ואשר על כן, על שם העצירה וההתבוננות, נקרא יום מתן תורה **עצרת**.

ועוד י"ל דעצרת לשון מעצרתא היא בית הבד. והתורה משולה לשמן זית זך. **כתית** למאור. וכמו שדרשו הסכת ושמע ישראל, כתתו עצמכם על דברי תורה. עצרת תהיה לכם, **כפי הכתית** כן תהיה לכם.

ועוד י"ל, **עצרת** אותיות **צרעת**. אלא שצרעת באה על שם שמוציא רע. ועצרת נקרא על שם שמוציא טוב, שמוציא דבר טוב מפיו, ואין טוב אלא **תורה**, ועל ידי כך הופך את הצרעת

יש ליתן טעם מדוע יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום **חג השבועות בשם עצרת**.

ומובא ברמב"ן בפרשת אמור ויקרא כ"ג פסוק לו' גבי שמיני עצרת שלאחר סוכות **ועל דרך האמת**: וצוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפניהם ולאחריהם כי כולם קדושים ובתוכם ה' **ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם וקדש יום שמיני כשמיני של חג[הסוכות]**, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון[פסח] והשמיני **בחג[השבועות]** והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש.

ולכך יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום **חג השבועות עצרת** כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן [עכ"ל ועוד עי'ש דבריו].

ולעומקו של מקרא יש עוד לומר על פי פירושו רש"י על הפסוק ויקרא אל משה בתחילת ויקרא, והוא מתורת כהנים: יכול גם להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר **וידבר**, לדבור היתה קריאה ולא להפסקות, **ומה היו הפסקות משמשות**, ליתן ריוח למשה **להתבונן** בין פרשה לפרשה ובין ענין

לעומקו של מקרא - חג השבועות

והאדם. והם כולם ימצאו בחג השבועות:

עולם, שאם אין לימוד תורה ח"ו העולם חוזר לתהו ובהו, הרי שהתורה שניתנה בשבועות מעמידה את העולם.

שנה, שהתורה שניתנה בשבועות היא כנגד הזמן ומעמידה אותו על תילו, שנאמר כנגדה כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, וכן נאמר [ירמיהו לג, כה'] אִם-לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וּלְיָלֵהָ עֲקוּבוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא-שָׁמַתִּי, והם חוקות מהלך השמש והירח אביב קיץ חורף וסתו, שהתורה מקיימת את מהלך השנה.

ועוד, שלשון שנה היא מלשון שנשנית וחוזרת ונשנית, וכן התורה הקדושה נקנית ע"י שינון וחזרה.

ועוד לעניין שנה, שחג השבועות אינו במימד הזמן בפני עצמו כשאר המועדים, כי אם המשך אחד עם פסח, וממוצאי יום טוב של פסח תספרו חמישים יום והקרבתם וגו'.

נפש, הוא האדם הלומד תורת ה', שלולא הוא, העולם לא היה מתקיים כנ"ל, וכפי שהורונו לומר בשבילי נברא

לעצרת. ואם בצרעת נאמר נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן, הרי בעצרת דברי התורה ענג הם לו, ואשר על כן עליו יאמר ענג כי יהיה באדם, והובאו כולם אליו שהרי שפתיו כשפתי כהן ישמרו דעת ויבקשו תורה מפיהו.

***

נעשה ונשמע

נעשה אותיות עשן בתוספת ה וכן נשמע אותיות עשן בתוספת מ וצירופם הוא עשן כנגד הר סיני עשן כולו, בתוספת מה. מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה אותו.

ובא ללמדנו, שעם מ"ה שהוא יראת שמים הרי העשן הוא נעשה ונשמע. ובלי יראת שמים הנעשה ונשמע הוא כהגדרת עשן [תהלים סח,ג] על ידי רוח ואינו, והוא כלא היה. וכל אשר התגלה ה' על הר סיני בעשן הוא כאמור בפסוק בעבור תקנה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו.

ועוד י"ל, כמובא בספה"ק, עש"ן ר"ת עולם שנה נפש. והם ג' בחינות שיש בעולם, כנגד מימד המקום, הזמן

לעומקו של מקרא - חג השבועות

אלקיך שואל מעמך **כי אם ליראה** אותו, הרי הם יחד **נעשה ונשמע**.

ועל דרך הסוד, יש לומר, **מ"ה** הוא השם הקדוש היוצא ממילוי אלפי"ן בשם הוי"ה כזה: **יו"ד ה"א וא"ו ה"א**, בגימ' **מ"ה**. והוא השולט בעולם היצירה, ונקרא גם אורח דאצילות, והוא כנגד יעקב אבינו **יושב אהלים**, שדמותו דמות **אד"ם** חקוקה בכסא הכבוד, והוא נוטריקון **מ"ה**, הוא הנקרא [כדלקמן] רוח העולמות, ואשר על כן עש"ן הוא נוטריקון עולם שנה נפש, בצירוף **מ"ה**, הוא דרגה של **יראת שמים** לעם ישראל שאמרו נעשה ונשמע.

והוא הסוד שלא ניצחה הרוח את **עשן** המערכה. ואדרכה, יעקב אבינו איש תם יושב אהלים, הנקרא **רוח העולמות**, בעולם היצירה, הוא הנקרא **מ"ה**, הוא **המעמיד** את **עשן** המערכה של העולם העליון, והעשן המיתמר ועולה מעולם העשייה דרך עולם היצירה והבריאה עד רום עולם האצילות, הוא **כוא"ו** המקשר בין ה' תחתונה של שם השם במלכות בעולם תחתון עד יו"ד העליונה של שם השם אשר באצילות, ואשר על כן נקרא עולם היצירה גם אורח דאצילות.

העולם ולקבל את האחריות על העולם על ידי לימוד התורה של כל אחד ואחד.

ואשר על כן נקרא שבועות על שם שבעה שבועות מפסח. ונבחר חג השבועות להיות יום **מתן תורתנו** כי הוא המשך אחד של **פה סת**. ועל ידי הפה הסת תורה, זוכים לומדיה לחיים כדכתיב [משלי ד, כב'] **פי חיים הם למצאיהם וכמאמר חז"ל** [עירובין נד.]. **אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא פתח פומך קרי, פתח פומך תני. פי היכי דתתקיים בידך ותוריק חיי שפאמר (משלי ד) פי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מן פא אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה**.

וכמובא במגיד מישרים אור ליום השבת י"א לחשון. ה' עמך וכו' כי חיים הם למוצאיהם דאי בעי בר נש למיחדי במילי דאורייתא כאדם שמוצא מציאה ומשום דלזימנין המציאה היא סיבת מיתתו. ואמר דאורייתא לאו האי אלא לכל בשרו מרפא.

הרי שבשבועות חברו יחדיו **עולם שנה נפש**, ר"ת **עש"ן** יחד עם **מ"ה**, המורה על יראת שמים שנאמר **מה** ה'

לעומקו של מקרא - חג השבועות

שהיא שרץ טמא, וכל הבא מן הטמא, טמא. אלא שבכח גזירת הקב"ה, גם החלב והדבש הם טהורים. **ובזה השבח של התורה.**

וכשם שדבש וחלב הם טהורים בגזירת מלך עליון, כן התורה הנקראת **זאת חוקת התורה**, ובתרגום **דא גזירת אורייתא**, מטהרת את לומדיה. [חוקת]

ואשר על כן, התורה הק' היא הנותנת חיות וזוך להעולמות כלובן החלב, ומתיקות כמתיקות הדבש ללומדיה.

ונראה ההסבר בזה שעולם היצירה הוא כעין שביל ודרך המובילים לעולם האצילות. לכן יקרא "אורח דאצילות". **והכל מכח נעשה ונשמע שקבלו עם ישראל בשבועות במתן תורה ביראה**, ולאחר מכן בפורים כשקבלוה מאהבה ונאמר בהם **קימו וקבלו**, שעל ידי שמקבלים התורה מאהבה, **מקיימים בזה את כל העולמות**. וכתוב התם במגילה **קימו וקבלו**, שזה תלוי גם בקבלת **כל אחד ואחד** את התורה מיראה ומאהבה.

***

***

דבש וְחֵלֶב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ

שיר השירים ד, יא'

דרשו בפסוק זה רמז למתן תורה, שהיא תחת לשונך, והיא משולה לחלב ולדבש. ואשר על כן המנהג בשבועות לאכול מאכלי חלב. **ויש לברר עניין משל זה של התורה לדבש וחלב.**

ולעומקו של מקרא, יש לומר, שעליהם נאמר [איוב יד, מי יתן טהור מְטָמָא לא אחד. שכוונת הפסוק לשאול, האם אפשר ליתן טהור מתוך טמא לולא גזירת האחד הוא הקב"ה?! שנתיר חלב שבא מן הדם כמו שאמרו דם נעכר ונעשה חלב, ודבש מן הצרעה

חמישים יום וְהִקְרַבְתֶּם. מִיּוֹם הַבֵּיאָכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שָׁבֻעוֹת תְּמַיִמֹת תִּהְיֶינָה: {טז} עַד מִמְחַרְת הַשָּׁבֻעַת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִישִׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' (כג, טו')

יש לשאול, והרי אין סופרים אלא שבע שבועות שהם מ"ט ימים, ומדוע אמר הכתוב תספרו חמישים יום. וכמה תשובות בדבר. **בעל התניא** מביא שהיום החמישים הוא מתנה משמים.

לעומקו של מקרא - חג השבועות

תספרו, חמישים יום והקרבתם יותר קרוב לפום ריהטא.

ולעומקו של מקרא, יש לומר, **תספרו** לשון **הספירות הקדושות** דרכן משתלשל השפע האלקי: כתר חכמה בינה חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות. ובאמרו **תספרו** תהיה כוונת הכתוב שתחיו את הספירות עד שתהיו **אתם עצמכם כהספירה שאתם סופרים**, כגון חסד שבגבורה, הוד שבהוד, חסד שבמלכות וכו'. לכן אמר תספרו, שתהיו הספירות עצמן, כסולם להשתלשלות ההווי' עד שיתקיים בכם הפסוק והנה ה' נצב עליו.

ועל דרך הצח, אל תקרי **תספרו** **תמשים יום** **והקרבתם** אלא **והתקרבתם**. שעל ידי ספירת שבעה שבועות מתקרבים אל שער החמישים של **אהבת התורה**, ו**מקרבים** לבם של ישראל אל אביהם שבשמים, ועל ידי כך **כביכול מתקרב הקב"ה אלינו לקיים קרוב ה' לכל קוראיו**, ובכך **מקרבים** קץ הגאולה ובנין ביהמ"ק בב"א.

***

הבעל שם טוב מביא שיום החמישים הוא תחילת הספירה הבאה, וביום החמישים מתחילה הספירה שלאחריה וכך בלי סוף עד העומר הבא, נמצאים בני בעלייה מתמדת.

רש"י בפירושו כאן עה"ת, אומר שני פירושים, הראשון כמדרשו, ובו רש"י העתיק את האתנחתא מהמילה יום, אחורה בשתי מלים למלה תספרו. וכה תפתר: במקום תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' - יהיה כתוב ממחרת השבת השביעית תספרו, [וכאן האתנחתא לומר תספרו מ"ט יום], **חמישים יום והקרבתם. שהקרוב בלבד הוא ביום החמישים והספירה עד מ"ט יום.** ועד ממחרת השבת השביעית יהיה עד ממחרת השבוע השביעי. ויהיה **עד ולא עד בכלל.**

ואחר כך מביא רש"י את פשוטו של מקרא, בדרך של **סרסוה ודרשוהו**: עד ממחרת השבת (השבוע) השביעית שהוא יום חמישים תספרו, וגם כאן כוונתו עד ולא עד בכלל. ויש לשאול מדוע שינה רש"י מהרגלו, שבכל מקום יפרש קודם פשוטו ואחר כך מדרשו, וכאן פירש קודם מדרשו ואחר כך פשוטו. אלא נקוט כללו בידו, למען ירוץ הקורא בו. ופירוש מדרשו כאן

לעומקו של מקרא - חג השבועות

מְלֹאכָה כָּלֵל. פִּיצֵד. הַסִּיף אֵינּוּ מְקַבֵּל
טְמֵאָה עַד שְׂשׂוּפָנוּ. וְהַסִּיף עַד
שְׂשׂוּחִיזְנָה. ע"ש.

מכל מקום יש להאיר מחלוקתם

האחרונה:

הקפדתו של ר' יוחנן:

א"ל ר"י לר"ל, לסטאה בלסטיותיה
ידע אמר ליה ומאי אהנת לי התם רבי
קרו לי הכא רבי קרו לי אמר ליה אהנאי
לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה חלש
דעתיה דרבי יוחנן חלש ריש לקיש
אתאי אחתיה קא בכיא אמרה ליה עשה
בשביל בני אמר לה עזבה יתומיך אני
אחיה, עשה בשביל אלמנותי אמר לה
ואלמנותיך עלי תבטחו.

מותו של ר' לקיש ונסיון להפיס דעתו ל ידי
ר' אלעזר בן פדת:

נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש והוה
קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא. אמרו
רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל
רבי אלעזר בן פדת דמחדדין שמעתתיה
אזל יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר
רבי יוחנן אמר ליה: תניא דמסייעא לך.

אמר: את כָּבֵר-לקישא!?

בר לקישא כי הוה אמינא מילתא
הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא

ביאור בעניין המחלוקת

האחרונה בין ר' יוחנן

וריש לקיש

מסכת ב"מ דף פד.

וממנו יתברר עיקר גדול בתורה

פגישת ר' יוחנן וריש לקיש:

יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן
בירדנא חזייה ריש לקיש ושוור לירדנא
אבתריה אמר ליה חילך לאורייתא אמר ליה
שופרך לנשי א"ל אי הדרת בך יהיבנא לך
אחותי דשפירא מינאי קביל עליה בעי
למיהדר לאתויי מאניה ולא מצי הדר
אקרייה ואתנייה ושויה גברא רבא.

מחלוקתם האחרונה:

יומא חד הוה מפלגי בי מדרשא
הסייף והסכין והפגיון והרומח ומגל יד
ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה
משעת גמר מלאכתן ומאימתי גמר
מלאכתן **רבי יוחנן אמר משיצרפם**
ככבשן ריש לקיש אמר משיצחצחו
במים.

להלכה נפסק לא כר"ל ולא כר' יוחנן
וכדתיצרו התוספות שם. וכן פסק
הרמב"ם בהלכות כלים פרק ח' הלכה
ב': ואלו הן גְּלָמֵי כְּלֵי מַתְכוּת כָּל שְׁעֵתִיד
לְשׁוֹף אוֹתוֹ אוֹ לְשִׁבְץ אוֹ לְגָרֵר אוֹ
לְכַרְכַּב אוֹ לְהַקִּישׁ בְּקַרְנָס. אוֹ שְׁהִיָּה
מְחַסֵּר אֶזֶן אוֹ אֶגוֹ. הַרְיָ זֶה אֵינּוּ מְקַבֵּל
טְמֵאָה עַד שְׂשׂוּחִיזְנָה וַיִּפְּהוּ וַיִּשְׂאֵר בּוֹ

לעומקו של מקרא - חג השבועות

ולחידוד השאלה, יש לברר תחילה. משאמר ריש לקיש את הפסק הלכה לדעתו שהסייף והסכין והפגיון וכו' מקבלים טומאה משיצחצחם במים, וענה לו ר' יוחנן לריש לקיש, לסטאה בלסטיותיה ידע, יש להוסיף ולשאול מדוע הקפיד ר' יוחנן, והרי גם לדעת ר"י, שריש לקיש בא לנצחו בהלכה, מכל מקום הרי הוא כמעמידו על האמת וכמחכים את רבו.

ועל כן יש לומר תשובה בעניין, שהיא עיקר גדול ונורא בלימוד התורה. שהקפדתו של ר' יוחנן היתה על כך שר"ל בא לנצחו בדרך שאינה מקובלת עליו בלימוד התורה הק'.

הנה כי כן אומר לו ר' יוחנן לריש לקיש, בעומק דבריו, היה עליך להקשות מפסוקים, ממשניות, מברייתות, מסברות, אבל ת"ו לא להביא ראייה מן החיים.

שהתורה היא תורת חיים, והיא הנותנת חיים לעושיה, וזו היא גדולתה, שעושיה יונקים חיותם ממנה, ולא היא מהם. "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת". כל העולם כולו ניזון מן התורה הקדושה, שנבראה תתקע"ד דורות

ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא?!

צערו של ר' יוחנן ומותו מתוך צער: הוה קא אזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה] בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

ומתעוררות בענין מופלא זה מספר תמיהות ובראשם התמיהה הגדולה: מדוע הקפיד ר' יוחנן ולא הסכים לוותר ולהעביר את הקפדתו, עד כדי כך שלא חס לא על ריש לקיש ולא על בנו, ואף לא על אשתו שהיא אחות ר' יוחנן, ואף לא על עצמו?! שהרי נשאר בסופו של דבר ללא חברותא ולא יכול היה להמשיך לחיות כך.

ולעומקו של מקרא, להאיר מחלוקתם האחרונה של טוחני הרים, ריש לקיש ור' יוחנן מגדולי החכמים, בעזרת המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים, לילך בבטחה בשבילים מוארים בדרכה של תורה ואמונת חכמים, ולנסות להבין דברי התלמיד והקפדת הרב שלכאורה מאד תמוהים, והרי לא בקטלי קניא אנו עוסקים.

לעומקו של מקרא - חג השבועות

כדי **מסירת הנפש** ממש שלו ושל נפש חבירו ומשפחתו, ואף מוכן היה להקריב עולם הבא שלו כפי שאמרו במסכת שבת קנט: "כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה. **כך לכאורה דעתו של ר' יוחנן.**

וריש לקיש, יש לברר מה דעתו. ואמנם כן, **מסכים הוא עם ר' יוחנן שאין להביא ראיה מן החיים**, אלא **שאת ההלכה ידע לא מהלסטיות**, אלא **מן הישיבה**, בה למד בטרם יצא ללסטיות. ולכן לא הקשה בה את העשרים וארבע קושיות שהיה רגיל להקשות על ר' יוחנן על כל דבר ודבר. **כי ההלכה היתה פסוקה אצלו.**

ודבר זה, שריש לקיש למד בישיבה עוד בטרם צאתו ללסטיות, **כן פירשו התוספות** ד"ה "אי הדרת" בשם רבינו תם. וכן פירש המהרש"א, שאמר לו ר' יוחנן לריש לקיש "אי הדרת", אם תחזור בתשובה. כלומר שהיה בישיבה קודם לכן, ואח"כ נהיה ליסטים ועתה חזר בו. ואפשר לומר שזה שאמר ר"ל "התם רבי קרו לי **הכא רבי קרו לי**" פירושו לא רבי בלסטיות, אלא בישיבה בטרם צאתו ללסטיות, "התם רבי קרו לי" **שם**, בישיבה קרו לי רבי, וכאן בבית

לפני בריאת העולם, **ולא התורה תהיה ניזונה מן העולם וברייתו.** התורה היא תכנית בריאת העולם, שהקב"ה הסתכל בתורה וברא עלמא, והליכות העולם יתפרשו על ידה, **ולא היא תתפרש על ידי הליכות העולם.** העולם כולו יונק חיותו מן התורה **ולא היא תינק החיים מן העולם.**

ועל זה הקפיד ר' יוחנן ואמר ליסטאה בליסטיותא ידע. **שלא היה לך להביא ראיה מהלסטיות לידע מתי החרב והפגיון מקבלים טומאה**, אלא **היה עליך להקשות עלי מן התורה עצמה** וכנ"ל, **מפסוקים, ממשניות, מברייתות, מסברות.**

ועוד, שאם היית מקשה עלי מן התורה, ממילא היית מקשה **בעשרים וארבעה קושיות**, והייתי מתרץ **בעשרים וארבעה תירוצים**, וממילא היתה רווחא שמעתתא. ועתה משהבאת ראיה מן החיים, **נשתתקו הקושיות ונדמו התירוצים**, ונתרה **ההלכה ללא חיות.** ועל דא קפיד ר' יוחנן, לא על ריש לקיש כי אם על **דרכה של תורה** וכבודה של תורה, ולא אבה סלוח לו, כי אין זה עלבוננו אלא **עלבונה של תורה**, ולא שייך מחילה **בזה כלל**, ולא ריצוי ופיוס. כי דבר זה נוגע לצפר הנפש של דרך התורה, עד

לעומקו של מקרא - חג השבועות

שכבר למד קודם לכן, ומיד תשש כוחו למפרע.

ורמז יש בעשרים וארבעה קושיות ותירוצים, שהן כנגד עשרים וארבעה ספרים של תורה. שקושיות ותירוצים יש להקשות ולתרץ מתוך התורה עצמה או מסברות ישרות שהם כמו תורה, ולא ממעשה החיים.

ועוד רמז יש במה שאמר ליסטאה, שהמביא ראיות מן החיים ולא מן התורה הוא כביכול מלסטם את התורה ע"י כך. ולכן, אע"פ שכך נוהגים הלסטים לצחצח הסכין וְהפגיון במים, ר' יוחנן לא הסכים שריש לקיש יחכים אותו כך בהלכה זו, כי ללא ראיות מן התורה, שוב אין זו חכמת התורה ולא שייך בזה להגיד שמחכים את רבו.

ולאחר שהבין ר' יוחנן כי רוב חכמתו היא מקושיותיו של ריש לקיש, קרע עליו בגדיו כדין הקורע על רבו המובהק.

על כל הנ"ל נשאלת השאלה:

אם אכן זה הכלל שאין להביא ראיה מן החיים, איך כלל זה עומד במבחן "פוק חזי מאי עמא דבר"? שהדין לעתים

מדרשך רבי קרו לי, ומאי אהנת לי אם קראת לי ליסטים, יוצא שלא הועלת לי בבית מדרשך כלום.

ואמר לו כל זאת לא בדרך של התרסה ח"ו כי הרי היה רבו מובהק, אלא בדרך של שאלה, כאומר לו, ותורתך שנתת בי מה יהא עליה אם לסטים אנכי.

ועל זה ענה ר' יוחנן שקרבתיך תחת כנפי השכינה.

ועוד שם בתוספות, שריש לקיש היה אומר כך מקובלני מאבותי. וכאמרו שהעבר של ריש לקיש יסודו בהררי קדש.

ועוד, שלא החזיק טיבותא לנפשיה, והיה קורא על עצמו בר-לקישא, כהיא במגילה כח: דאמר להווא גברא שדי בר לקישא במיא. ובזה יתורץ מדוע ר' יוחנן כשקרע בגדיו על ריש לקיש קרא לו בשם אביו, "בר לקישא". שהבין בטעותו, והכיר בריש לקיש שידע ההלכות מן הישיבה בעבר ומאבותיו.

ובזה יתורץ מדוע תשש כוחו של ריש לקיש מיד כשקבל עליו עול מלכות שמים ועול תורה בירדן, והרי עדיין לא למד. אלא ודאי כשקבל עליו עול תורה מחדש, קבל עליו גם מה

לעומקו של מקרא - חג השבועות

והתלמוד מסייע לו, והמנהג בנוי על פי הפסיקתא וספרי חיצונים (ברייתות) אמרינן מנהג עוקר הלכה. ודווקא מנהג שנתייחד על פי ותיקין, אנשים יראי שמיים שזריזין במצוות,

אבל מנהג שאין לו ראייה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת.

תירוץ הרוגאצ'ובר בסוגייתנו

על פי כלל זה, שאומן יכול להעיד בפני החכמים על אומנותו ובידו להכריע ההלכה על פי פסק החכמים, תירץ הרוגאצ'ובר בסוגייתנו על שאלה שנשאל על ר' יוחנן. כיצד זה ר' יוחנן לא חש לקרוא לריש לקיש ליסטאה והרי בעל תשובה אין מזכירין לו עוונותיו הראשונים.

ותירוצו על פי תוספתא עדויות, פרק ג' שם הביאו צבעי בשם מנחם בן סגנאי, כדי להעיד על מוסף היורה של שולקי זיתים שהוא טמא, ושל צבעים שהוא טהור, כנגד מה שאמרו חכמים, וקבלו עדותו, מתוך שהיה צבעי, ואומנותו בכך. כמו כן כאן - מתרץ הרוגאצ'ובר, אומר ר' יוחנן לריש לקיש ליסטאה, לא בכוונה לפגוע בו,

הולך לפי מנהג העם, או מנהג ישראל דין הוא, או כבמסכת עדויות שהושיבו צבעי בראש הישיבה להעיד על טומאה וטהרה של מוסף היורה של צבעים, וכן כל אומן יכול להעיד בפני חכם על מנהג אומנותו ויכריע העניין להלכה? ועוד, שתינוק שאינו לא חכם ולא טפש יכריע ההלכה בספק של מזווה, וכן מנהג דוחה הלכה? ועוד כהאי גוונא?

התשובה לכל הנ"ל, שאכן, המנהג או האומן או התינוק יכריעו הספק בהלכה קיימת. אך לא יועילו לקבוע הלכה חדשה.

ובשו"ע סימן תר"ץ הלכות מגילה המנהג שמכים המן כתב הרמ"א ואין ללעוג על שום מנהג כי לא לחנם הוקבעו". ובבאר היטב שם: כתב הרמ"א בסימן כ"א בשם מהריק שרש קנ"ד דאם נמצא המנהג באיזה פוסק אין לבטל. כלומר שגם המנהג צריך שיהיה לו שרש אצל איזה פוסק. ואפילו בשעת הדחק אין לשנות המנהג ואפילו אם יש במנהג צד איסור אין לבטלו.

והראש בביאורי סמ"ג כתב הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה היינו אפילו רוב דיעות סבירא ליה אסור

לעומקו של מקרא - חג השבועות

להחכים יותר את רבו, כי לא קבל ממנו **ניצוח ההלכה של יצחצחנה במים**. וכפי שאמרו או חברותא או מיתותא. **[תענית כג.]**

ועוד, יש לצרף למעשה זה את המעשה המופלא **בינוקא דריש לקיש**, **[תענית ט.]**, ולאחר שריש לקיש נפטר היה המעשה **[כרש"י שם]**:

וא"ר יוחנן מאי דכתיב {דברים יד-כב} **עשר תעשר**, עשר בשביל שתתעשר.

המעשה כפי שמובא בגמרא:

אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש אמר ליה אימא לי פסוקיך א"ל עשר תעשר א"ל ומאי עשר תעשר א"ל עשר בשביל שתתעשר אמר ליה מנא לך א"ל זיל נסי אמר ליה ומי שרי לנסוייה להקב"ה והכתיב {דברים ו-טז} לא תנסו את ה' א"ל הכי אמר רבי הושעיא חוץ מזו שנאמר {מלאכי ג-י} הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די מאי עד בלי די אמר רמי בר חמא אמר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די א"ל אי הות מטי התם להאי פסוקא לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך ותו אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש

אלא **אדרבה**, לשבחו שהוא **אומן בדבר זה**, ומלאכת **אומנותו היא ליסטיות**, ולכן יודע מתי גמר מלאכת הסכין.

לפי תירוצו יש לתת טעם לדברי ריש לקיש מאי אהנת לי. וי"ל, דכוונתו של ריש לקיש לומר בתמיהה, מאי אהנת לי, שאחרי כל מה שלמדתני וגדלתני בתורת אלקים חיים, להיות לך כתלמיד חבר, איני נחשב בעיניך אלא **כאומן של לסיטיות**. ותשובת ר' יוחנן שקרבו תחת כנפי השכינה באה לומר כי **בדבר זה הוא אומן של לסיטים**, ואין בזה כדי למנוע ממנו להיות תחת כנפי השכינה. ומ"מ לא היה בזה כדי למנוע מר"ל חלישות הדעת, ומר' יוחנן את הקפדתו, על שאמר מאי אהנת לי, מה הועלת לי.

והמהרש"ל פירש "מאי אהנת לי" לכאורה שריש לקיש שאל את ר' יוחנן מדוע אתה **מונה ומצער אותי** בדבר הזה, של ליסטיות, ותירץ שלרב מותר לצער את תלמידו כדי להעמידו על האמת.

ורבנן, בקשו רחמים על ר' יוחנן שיפטר מן העולם, ולא בקשו שיבריאו, כי ידעו שלא יתרצה בזה כי אין מי שיחכים אותו. וכן אפשר לומר על בן לקיש כי חלש על אשר לא יכול היה

לעומקו של מקרא - חג השבועות

ועוד, שר"י רצה לראות אם **הינוקא** **כאביו** שלומד תורה מנסיון החיים מבלי לבדוק בפסוקים. **וענה לו הינוקא** אי הות מטי התם להאי פסוקא לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך.

ועל ידי זה הוכיח לו הינוקא כי אכן, קבל מאביו **שאינן** ללמוד מן החיים **ללא פסוק מפורש**, וכי פסוק מפורש עדיף הוא הן מר' יוחנן והן מר' הושעיא רבו. ובוזה לכאורה הוכיח הינוקא את ר"י, **שהקפיד על ר"ל אביו על לא עוול בכפו**.

ועוד שם, מצא ר"י לינוקא דריש לקיש לומד את הפסוק "אֶנְלֵת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו", וכוונתו של הינוקא בפסוק זה היתה שאדם מתנהג באוולת, ולבסוף כשאוולתו טופחת לו על פניו, מתרעם על מדותיו של הקב"ה. ור' יוחנן לא למד הבנת הפסוק כך אלא אחרת, (המהרש"א), ולכן שאל מה הרמז בתורה, **כי זו שיטתו של ר' יוחנן שאינן ללמוד אלא ממה שרמוז בתורה**, ואפילו לא מנביאים וכתובים, אלא אם כן יש להם רמז גם בתורה שבכתב. **דלית מלתא דלא רמיזא באורייתא**. ענה לו הינוקא, **וְהִתְרַדּוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו לְאָמֵר מִה-נָּתַת עֲשֵׂה אֱלֹהִים לָנוּ** (בראשית

דיתוב ואמר {משלי יט-ג} אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו יתיב רבי יוחנן וקא מתמה אמר מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא א"ל אטו הא מי לא רמיזי והכתיב {בראשית מב-כח} ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו דל עיניה וחזא ביה אתיא אימיה אפיקתיה אמרה ליה תא מקמיה דלא ליעבד לך כדעבד לאבוך

וביאורו: שמצאו ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש גורס בפתח ביתו. אמר ליה ר' יוחנן לינוקא אימא לי פסוקך. אמר ליה עשר תעשר. שאל הינוקא את ר' יוחנן מאי עשר תעשר, ענה לו ר' יוחנן עשר בשביל שתתעשר. שאל ינוקא לר' יוחנן מנא לך הא, (עשר בשביל שתתעשר), אמר לו ר' יוחנן **זיל נסי. לך נסה**. שאלו הינוקא, והאם מותר לנסות את הקב"ה? ענה לו ר' יוחנן חוץ מזו.

ויש לשאול, לכאורה **זיל נסי** הרי זה סותר את כל הנ"ל שאינן ללמוד מן החיים, אלא החיים ילמדו מן התורה.

אלא יש לומר, שכאן **הקב"ה אומר** בחנוני נא בזאת. והרי זה כהוראה של התורה שמנהיגה את החיים, ולא החיים שינהיגו את התורה.

לעומקו של מקרא - חג השבועות

ובכו תרוויהו. ומפרש המהרש"א שם שהיה משפירי דירושלים עוד מימי בית המקדש, ומשם זכה לאור הגדול של עורו, ולזיו פניו, ועתה אם ימות לא ישאר שריד לבית מקדשנו. ועל כך, אמר לו, ראוי לבכות. ובכו תרוויהו על חורבן בית המקדש.

ובשימת לב למהלך של הגמרא בבבא מציעא הנ"ל, [פד], כיצד התגלגלו הדברים למחלוקתם האחרונה, יש להאיר:

שהיתה בוערת בו בר' יוחנן, אהבת ישראל. **ומאהבת ישראל שבלבו** האיר באור מופלא גם בחיצוניותו. והתגלגל הדבר על זה הדרך. לפי שהזכיר את ר' אלעזר בר' שמעון ור' ישמעאל בר' יוסי שתפסו לגנבים ולסטים ומסרום להריגה למלכות, הזכיר המעשה של ריש לקיש שהיה ליסטים, ובמקום למסרו להריגה הכניסו ר' יוחנן תחת **כנפי השכינה**.

ולפי מהלך זה יש לומר שלכן, לאחר המעשה דר' יוחנן וריש לקיש חוזרת הגמרא לר' אלעזר בר' שמעון שלא נחה דעתו שמסר ליסטים למלכות, שאולי ביניהם היו צדיקים, כריש לקיש.

מב, כז-כח). ורצה לומר שאחי יוסף לא למדו מוסר ממעשיהם ליוסף ותחת זאת קבלו כביכול על מידותיו של הקב"ה.

וגם בזה הוכיח הינוקא ונתן מוסר לר' יוחנן דרך הפסוקים, על התנהגותו עם אביו: "אוולת אדם תסלף דרכו" ועתה "על ה' יזעף לבו". ועל כך דל עיניה לינוקא שנצחו בדרשה, והחזיר העטרה לראשו של אביו ריש לקיש שנצחו בהלכה על פי התורה, עד שמשכתו אמו לבית כדי שלא יעשה בו כמו שעשה באביו.

הארה למהלך הגמרא:

ולמהלך הגמרא, עי' תוס' ד"ה אמר ר' יוחנן וז"ל: ולפי שהזכיר ר' יוחנן שהיה משונה משאר בני אדם בדבר אחד, הזכיר שהיה גם משונה ביופי. שהיה עורו מאיר באור מיוחד כפי שמביאה הגמ' (ברכות ה) גלייה לדרעיה ונפל נהורא. ומה ראתה הגמרא לעמוד על שינוי חיצוני של ר' יוחנן, אלא השינוי של ר' יוחנן שינוי מהותי ופנימי הוא.

שכן מובא במסכת ברכות שאמר לו ר' אלעזר על האי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא, וענה לו ר' יוחנן על דא ודאי קא בכית. שראוי לבכות על כך

לעומקו של מקרא - חג השבועות

ליה. ומאי היה לו דוקא לקפוץ. אלא שריש לקיש ידע כי עתה היא שעת המבחן, ורק קפיצה למים עמוקים של התורה, תחזיקהו כבעל תשובה גמור בלי פניות ללסטיות כלל. ולכן כשר' יוחנן אמר לו לסטאה בלסטיותא ידע, לא היה לריש לקיש אלא לשאול מאי אהנת לי. שהרי בזכותך קפצתי למים עמוקים שאין מהם חזרה כלל. ועתה, אתה הוא שמחזירני לשם, לשפת הנהר של הלסטיות. ועל זה ענה לו ר' יוחנן דאקרבינך תחת כנפי השכינה, ודי בזה כדי לא לחזור ללסטיות כלל.

חלש דעתיה דר' יוחנן, הקפיד עליו ולא האיר לו פנים. ובאין מאור פנים לר' יוחנן אין לריש לקיש חיות, כי המאור שבר' יוחנן, האיר בריש לקיש את המאור שבתורה, והחזירו למוטב. ורמז בזה ריש לקיש לר' יוחנן בהיותם על שפת הנהר, כשאמר לו ריש לקיש חילך לנשי. שהיה ריש לקיש מתפעל מעורו המבהיק והמאיר באופן השונה מכל בני אדם, שהיה יכול להאיר בית אפל בעור זרועו.

גלייה לדרעיה ונפל נהורא [ברכות ה:]. וידע ריש לקיש שהאור החיצוני של ר' יוחנן נובע הוא מאור פנימי, שכן האיר את מחשכי לבו של ריש לקיש, והתיש את כוח זרועו החיצוני ועורר את כוחו הפנימי לתורה ומצוות. וזה שאמר לו ר' יוחנן חילך לאורייתא.

הוא ריש לקיש שממנו מתגלגלת כל הסוגיה מתחילתה, פג. ופג.; דאמר ריש לקיש: פועל בכניסתו משל וביציאתו משל בעל הבית. פשט הדברים שבכניסתו לביתו מיום העבודה יתן הפועל משלו, וביציאתו לעבודתו, יתן הבעל הבית משלו. כך רש"י ותוס'. והר"ח פירש איפכא, שבכניסתו לעבודה וביציאתו מעבודתו. ולשני הפירושים יש בזה רמז למהלך הסוגייה של בעלי תשובה כריש לקיש:

ביציאתו מביתו לעבודתו, היינו בעזבו הבלי העולם לעבודת הבורא, תהיה לו עזרה משמים, והיינו משל בעל הבית, משל הקב"ה. ובעזבו את עבודת הבורא, והיינו בכניסתו לביתו, משלו. כי פרי מעלליהם יאכלו. ולפירוש הר"ח א"ל בכניסתו לעולם התורה יתן משלו, וביציאתו יקבל שכרו מבעל הבית, מהקב"ה, ליום שכולו ארוך. בכניסתו יתן משלו.

וזה מה שמבואר בסוגייתנו שנתן ריש לקיש מעצמו ולא יכול היה לחזור לשפת הנהר מעוצם קבלת עול מלכות שמים. וסוד העניין, לא יכול היה לחזור למדריגת הלסטים שבו. לשפת הנהר ששם עמד בלסטיותו. וזו הסיבה שקפץ למים. והלא בכניסה למים סגי

לעומקו של מקרא - חג השבועות

אינו כלום בלי אורך. ואמר לו שקרבתוך תחת כנפי השכינה. שקרבתוך אלי, ולא שתשעבדני אליך. את הכוח יש לשעבד ולצרף באור, ולא את האור לצחצח ולהבריך בברזל. והנמשל ברמזיו של ר' יוחנן, שכוח החיים צריך להיות משועבד לאור התורה, ולא אור התורה משועבד לכח החיים. שהתורה היא הנותנת כוח לחיים ולא החיים כוח לתורה וכנ"ל. ומשנפרדו הכוח והאור, נפרדו דרכיהם.

ובתחילת הסוגיה רמזו סופה. כפי שאומר ריש לקיש בכניסתו משלו, וביציאתו משל בעל הבית. **בכניסתו לבית המדרש,** כל אחד מביא משלו. ריש לקיש את כוחו ור' יוחנן את אורו. וביציאתו מביהמ"ד, **משל בעל הבית,** כל אחד מקבל חלקו **מהקב"ה** כפי מה שהשתדל באורייתא.

או כלך לדרך זו, שמזה יש ללמוד עיקר גדול בלימוד בחברותא. שביציאתו - **משל בעל הבית,** מהחברותא ממנו למדת ונהיה בעל הבית שלך כביכול. שביציאתו לוקח עמו כל מה שקבל מהחברותא שלו. ריש לקיש את אורו של ר' יוחנן ור' יוחנן את כוחו של ריש לקיש. וזה בזמן שאת והב בסופה שנעשים

וכאילו החליפו ביניהם חיצוניות ופנימיות. ריש לקיש אמר לר' יוחנן יופיך ואורך יאירו בי. ור' יוחנן אמר לריש לקיש כוחך וחילך יהיה עמדי. ונמצאו משלימים זה את זה. **ר' יוחנן לא יכול היה בלי החילך לאורייתא של ריש לקיש.** וריש לקיש לא יכול היה בלי האור של ר' יוחנן. ומשהקפיד ר' יוחנן לא האיר עוד לריש לקיש. לכן מדייקת הגמרא שאמר ר' יוחנן דאקרבניך. שקרבתוך תחת כנפי השכינה. בלשון עבר. ואין קירוב עתה. וחלש ריש לקיש.

וכוחו של ריש לקיש בגופו ובתורתו, ואור עורו של ר' יוחנן רמוזים במחלוקתם האחרונה. ר' יוחנן אמר **משיצרפנה בכבשן.** שיש לצרף את כוח הברזל באור הכבשן, את כח התורה של ריש לקיש באורו של ר' יוחנן. וריש לקיש אמר **משיצחצחנה במים.** שצחצוח המים יאיר את כוח הברזל. אורו של ר' יוחנן יבריק את כוחו של ריש לקיש. ורמז בדבר שאמר ר' יוחנן ליטטאה בליסטיותא ידע, שעדיין אתה מלסטם את הבריות שמלסטם אתה את אורי לשעבדו אליך, ותשובת ריש לקיש מרמזת מאי אהנת לי, שאם אינך נותן לי מאורך ומהודך, אם כן מה הועלת לי, שכוחי

לעומקו של מקרא - חג השבועות

דובבות בעולמות עליונים עם התלמידים אשר מפיהם אנו חיים, עד בוא מבשר תחיית המתים.

ועל פי כל הנ"ל יובן מה שנשנה בפרקי אבות, פרק ג' משנה ז' רבי שמעון אומר, המהלך בדרך וְשֹׁנֵה וּמְפַסֵּק מְשַׁנְתּוֹ וְאוֹמֵר, מה נָצָה אֵילָן זֶה וּמָה נָצָה נֵיר זֶה, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ.

שהתורה שהוא לומד **היא הנותנת** **חיות בכל העולמות** ובכללן גם לאילן זה. ואם מפסיק ממקור החיות הרי זה מתחייב בנפשו, כי גם מקור חיותו של השונה משנתו גם הוא בתורה. ודברה המשנה בהווה, ולאשמעינן רבותא כר"ע מברטנורא, שאפילו יברך על האילנות הרי זה מתחייב בנפשו. כי התורה היא גם מקור הברכות, וגם מקור חיותו של האדם. ואע"פ שבזה שאומר מה נאה אילן זה כביכול משבח לקב"ה, הרי שבח לימוד התורה אין גדול ממנו. **ועל מה יחליף שבח התורה ששונה משנתו, בשבח של הדברים הנגזרים ממנה.** לכן מתחייב בנפשו שגם היא נגזרת מכוח התורה.

ועל דרך הצח יש לומר כי מתחייב בנפשו של האילן. שהרי עזבת את מקור חיותו כדי לשבחו. וזה שאמר

כאוהבים זה לזה. [קידושין ל:]. **וכשאינ נעשים אוהבים כל אחד משלו,** ואין לו מה יקח עמו, כי אין עמו מקור חיותו, אלא רק מה שהביא עמו. וזה שאמרו או חברותא או מיתותא. שכל אחד יונק חיותו מהקשר שלו בלימוד עם החברותא שלו.

ושני התלמידי חכמים המתנצחים בהלכה הם ככלי מלחמה. וזה ששאלו, הסייף והסכין והפגיון וכו' **מאימתי מקבלים טומאה ונעשים ככלי.** והנמשל בזה, **שני התלמידי חכמים,** מאימתי מקבלים טומאה היא **מיתת הגוף באהלה של תורה,** שאז נעשית **נפשם כלי** לקבל אור **פני בוראה.** ריש לקיש אמר **משיצחצחנה במים,** משיצחצח **נפשו** במי תורה המאירים ויאיר באור התורה. ר' יוחנן אמר **משיצרפנו בכבשן,** משיצרף **נפשו** בכבשן התורה של להט הלימוד, הפלפול ועקירת ההרים וטחינתם זה בזה.

ועל דרך הצח יש להאיר, על המשך סוגייתם של ריש לקיש ור' יוחנן בעולם עליון, שם יושבים במצבם הראשון של הארת האור בצחצוח המים העליונים וצירוף הנשמה בכבשן דברי אלקים חיים, להיות שפתותיהם

לעומקו של מקרא - חג השבועות

דרך זו היא המקיימת את העולמות כולם. וכיצד בדרך התורה.

***

יראת שמים

וארבע אמות של הלכה

אמר ר"ל מאי דכתיב {ישעיה לג-ו} והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו' אמונת זה סדר זרעים עתיך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואפ"ה {ישעיה לג-ו} יראת ה' היא אוצרו אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפו"ר צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין לעלייה הלך והעלה לו א"ל עירבת לי בהן קב חומטין א"ל לאו א"ל מוטב אם לא העלית תנא דבי ר"י מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש.

אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות

ההולך בדרך. והוינן בה מאי קמ"ל ההולך בדרך, ודאי שהאילן נראה ההולך בדרך. אלא כוונתו ההולך בדרך התורה קאמר. והכי יהיה פירוש המשנה. ההולך בדרך התורה ושונה, ומפסיק ממשנתו וממילא מפסיק מדרך התורה ואומר מה נאה אילן זה, ובכך אומר כביכול שחיות האילן היא בפני עצמו. הרי זה מתחייב בנפשו של האילן. כי לא מן הברואים תוצאות חיים כי אם התורה היא אשר תחיה הברואים וממנה תוצאות חיים.

ועל דרך זה יובן המאמר של רבי אליעזר בן דורדייא דאמר שמים בקשו עלי רחמים (ע"ז יז.), והשיבוהו עד שנבקש רחמים עליך נבקש רחמים על עצמנו. וכאמרם, אחרי שפגעת בנו בעוונותיך אנו עסוקים בלבקש רחמים על עצמנו שלא נחזור לתהו ובהו. ועל כך געה בבכיה ואמר אין הדבר תלוי אלא בי. ועל זה יצתה בת קול ואמרה יש קונה עולמו בשעה אחת. ויש לחדש בזה ולומר שכל מה שקלקל לא רק לעצמו אלא בכל העולם כולו, תקן בכך שגעה בבכיה, כי אין הדבר תלוי אלא באדם, לקיים את עולמו של הקב"ה.

ועוד על דרך הצח, זה שאמר ההולך בדרך. מאי קמ"ל, ודאי שהאילן נראה בדרך. אלא ההולך בדרך התורה. שרק

לעומקו של מקרא - חג השבועות

ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל.

יראה תתאה היא יראת העונש הנמוכה בערכתה היא המפתח להבנת התורה. שאם אין אדם חש למצוות ה' ואינו חושש מן העבירות, אינו יכול להיכנס למכמני התורה.

כלומר רוצה לומר שהיראת שמים הן המפתח החיצוני להיכנס אתו לחדר הפנימי של התורה.

ולעומתו -

מכריז רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד. חבל על מי שאין לו חצר של יראת שמים, ועושה לה שער של תורה להיכנס לחצר, אך אין לו חצר.

ויראה עילאה היא יראת הרוממות אליה אפשר להגיע על ידי מפתח התורה. וכפי שאמרו למוד אגדתא ותכיר את מי שאמר והיה העולם.

כלומר התורה היא המפתח של השער להיכנס אתו לחצרות ה' לחצר של יראת שמים.

ולכן אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר {קהלת ג-יד} והאלהים עשה שייראו מלפניו. היא יראת הרוממות היא התכלית העליונה.

ואם כן קשה, מה המפתח למה. התורה ליראה או היראה לתורה.

נמצא איפוא, שיראה תתאה תפתח את הלב בתורה, והתורה תפתח את הלב ליראת הרוממות.

ואמנם, יש לעתים שהיראת שמים תפתח את הלב לתורה, ויש לפעמים שהתורה תפתח את הלב ליראת שמים. וכפי שנאמר בתפילת ובא לציון גואל, הוא יפתח לבנו בתורתו, וישם בלבנו אהבתו ויראתו. אך יש לתת גדר לדבר.

ובכך ינתן טעם לפירוש המהרש"א על מה שאמרו במסכת ברכות הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ומפרש המהרש"א שהגמרא מדברת ביראת הרוממות. שיראת הרוממות אינה בידי שמים אלא בידי אדם להתבונן בגדולת הבורא יתברך. שהרי יראת העונש היא קצת כן בידי שמים שהרי אמרו לא נבראו הרעמים

ולעומקו של מקרא יש לומר שמדובר בשני סוגי יראות. יראה תתאה ויראה עילאה.

לעומקו של מקרא - חג השבועות

ובביאור מחלוקתם יש לומר שכל אחד מהם בא לברר דרך האמת להתקרב להקב"ה. דרך היראה [והתפילה] או דרך התורה.

ולעומקו של מקרא יש לומר, בזמן שביהמ"ק קיים, אין לו להקב"ה אלא יראת שמים בלבד שזה תכלית הבית בהר ה' יראה. ובזמן שאין ביהמ"ק קיים אין לו אלא ד' אמות של הלכה, ואין לנו שיור אלא התורה הזאת והאור שבתורה יחזירנו לעבודת בית המקדש וליראת שמים טהורה כימי עולם ושנים קדמוניות.

ולעיתיד לבוא, בבית המקדש השלישי, יהיו היראה והאהבה מחוברים יחדיו וכמו שכתוב בספרים הקדושים יראהבה. שהאותיות אה משותפות הן ליראה ולאהבה. והאהבה נובעת היא מתוך היראה. ומתוך כך מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. וכשם שהמים לים מכסים כן על כל פשעים של היראה תכסה האהבה. ויתקיים אומרנו: וביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

אלא ליישר עקמומיות שבלב. הרי שבידי הקב"ה ליראה את האדם. וניא יראת העונש. אבל תובנות שכליות אין הבורא נותן באדם אלא אם כן התורה שלומד תאיר בו השגות עליונות. הרי שהתורה היא המפתח לעלות במדרגות של יראת הרוממות.

ובזה תובן המחלוקת הבאה:

[מסכת שבת לא:]

ר' סימון ור' אלעזר הוו יתבי חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה **דגבר דחיל חטאין** הוא א"ל אידך ניקו מקמיה **דגבר בר אוריין הוא** א"ל אמינא לך אנא **דגבר דחיל חטאין הוא** ואמרת לי את בר אוריין הוא!

תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא דא"ר יוחנן משום ר' אלעזר **אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד** שנאמר {דברים י-יב} ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתוב {איוב כח-כח} ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' שכן בלשון יוני קורין לאחת הן תסתיים.

ור' סימון, דעתו - כמאן דאמר מיום שחרב בית המקדש **אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד.**

לעומקו של מקרא - חג השבועות

החסד הגדול שעשה עמנו שאנחנו עבדיו אשר קנה אותנו לו לעבדים. עד כאן דברי הרמב"ם.

***

בביאור

"ראשון הוא למקראי קדש"

בקידוש ליל שבת ויו"ט

באמרם ז"ל ראשון הוא למקראי קדש התכוונו בזה ליום השבת שראשון הוא לכל המועדים. שפרט לפרשת כי תשא, בכל עת אשר יזכרו המועדים, תזכר השבת בראש מפני חשיבותה על פני המועדים.

אך עדיין נותר לבאר מה הוא זה שאמרו זכר ליציאת מצרים. בשלמא זכר למעשה בראשית, לחיי שהרי השבת היא השתכללות הבריאה כולה, וכתרגום ויכלו השמים והארץ **ואשתכללו**. אבל זכר ליציאת מצרים, צריך ביאור. וכן בשאלה זו משיג הרמב"ן על דברי הרמב"ם: **בחומש דברים ה,טו: במורה נבוכים שכתב כך:**

בכאן יזהיר אותנו לשמור השבת בעבור היותנו עבדים במצרים עובדים כל היום על כרחנו ולא היתה לנו מנוחה והוא יצונו עתה לשבות ולנוח כדי שנזכיר חסדי השם עלינו בהוציא אותנו מעבדות למנוחה והנה בשבת בכללה שני טעמים להאמין בחידוש העולם כי יש אלוה בורא ולזכור עוד

ומשיג עליו הרמב"ן ואומר: גם זה אינו מחזור אצלי כי בהיותנו שובתים ולא נעשה מלאכה ביום השביעי אין לנו בזה זכרון ליציאת מצרים ואין לרואה אותנו בטלים ממלאכה ידיעה בזה רק היא כשאר כל המצות אבל יהיה בו זכר למעשה בראשית שנשבות ביום ששבת השם וינפש והראוי יותר לומר כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול כאשר פירשתי בדבור הראשון (שם שם ב)

ומתריך הרמב"ן: על כן אמר בכאן אם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החידוש והחפץ והיכולת תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהיא לך לראיה ולזכר **הנה השבת זכר ליציאת מצרים ויציאת מצרים זכר לשבת** כי יזכרו בו ויאמרו השם הוא מחדש בכל אותות ומופתים ועושה בכל כרצונו כי הוא אשר ברא הכל במעשה בראשית וזה טעם על כן צוץ ה' אלהיך לעשות את יום השבת והנה לא פירש כאן טעם השביתה כי ששת ימים עשה ה' וגו' שכבר הוזכר זה פעמים רבות בתורה אבל אמר בקצרה "ויום השביעי שבת לה' אלהיך" שהוא יתברך שבת בו וינפש

לעומקו של מקרא - חג השבועות

פסח שבו היתה יציאת מצרים, שבועות שִׁמְנו חמישים יום עד הקריבם מנחה חדשה בשבועות, וסוכות זכר לענני כבוד שחסינו במ בצאתנו ממצרים.

ובזה הרווחנו שני הטעמים. גם שמקראי קדש הם זכר ליציאת מצרים, וגם הזכרה ליציאת מצרים בקידוש היום של שבת, שהוא גם הוא זכר ליציאת מצרים כהרמב"ן הנ"ל.

ובזה ינתן טעם לחכמים שאמרו וספרתם לכם ממחרת השבת ממחרת **יום טוב של פסח** ולא ממחרת השבת בראשית.

כדי שתהיה השבת בראשית זכר ליציאת מצרים, ולא היציאת מצרים זכר לשבת.

שהרי שבועות גם הוא זכר ליציאת מצרים כפי שאמר הקב"ה למשה (שמות ג, יב) וַיֹּאמֶר כִּי-אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה-לִּךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת-הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת-הָאֱלֹהִים עַל הַקָּר הַזֶּה. וכוונתו היתה בזה לקבלת תורה בהר סיני בשבועות, שבו נאמר מורא העם מן הקולות והברקים ושמור וזכור בדבור אחד. והיינו זכר ליציאת מצרים.

ובאר להם כי מיציאת מצרים ידעו שהוא אמר והיה העולם ושבת ממנו.

ועל דרך האמת נוכל עוד להוסיף בזה כי הדבור הזה בשמור (את יום השבת לקדשו), **ליראה** את השם הנכבד והנורא ועל כן יצונו שנזכור את היד החזקה והזרוע הנטויה שראינו ביציאת מצרים וממנו לנו היראה כמו שאמר (שם יד לא) וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ועל כן צוץ ה' אלהיך לעשות את יום השבת שתהא כנסת ישראל בת זוגו לשבת כנרמז בדברי רבותינו (ב"ר יא ט) והמשכיל יבין. עכ"ל.

ולעומקו של מקרא, ניתן להסביר באופן נוסף לשון הקידוש ועל דרך הפשט לפום ריהטא למען ריוץ הקורא בו:

יום השבת ראשון הוא למקראי קדש, אשר הם המקראי קדש, הם זכר ליציאת מצרים.

וכן יהיה פירושו לפום ריהטא:

ראשון הוא למקראי קדש, שְׁהֵם [המקראי קדש], הם זכר ליציאת מצרים.

וכגון:

לעומקו של מקרא - חג השבועות

מִדְּוַתְּהוּם כֹּל הָעִיר עָלֶיהֶן וַתֹּאמְרֶנָּה
הַזֹּאת נְעָמִי.

***

נְעִימוֹ דְאוֹרֵייתָא

אַנְדְּעִנְע כּוּלֵי עֲלָמָא, וְאַמְרוּ, דִּין הִיא
אוֹרֵייתָא תְּמַדָּה גְנוּזָה. מִדְּוַתְּהוּם
רוּאִים אֶת הַקּוּלוֹת וְאֶת הַלְפִידִים כְּדִין
אַמְרַת הַזֹּאת נְעָמִי. דָּא הוּא נְעִימוֹ
דְאוֹרֵייתָא.

מובא בתורת כהנים מאי דכתיב אם-
בְּחֻקֵי תִלְכוּ מִלְמַד שֶהַמְקוּם מִתְּאוּה
שִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל עֲמִלִים בְּתוֹרָה.

ויש ליתן טעם היכן נרמז
שהמקום מתאוה לכך. ויש לומר לפי
שבחוקות השמים והארץ נאמר
(בראשית ב,א'-ב') וַיִּכְלְוּ הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם וַיִּכְלֵ אֱלֹקִים וַתִּרְגַם
בִּירוּשָׁלַיִם וַיִּכְלֵ - וְהַמִּיד, שְׁחַמְד
הַקִּב"ה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה. זֶה
שְׁמוֹסִיפִים בְּתַפִּילָה חַמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ
קְרֵאת.

והיינו מה שנאמר בתורת כהנים
שנתאוה המקום לעמל התורה
המעמיד חוקות שמים וארץ, כפי
שנתאוה לכל מעשה הבריאה. ואשר
על כן מסר לנו את עמל התורה להיות
במתיקות ובנעימות, בנְעִימוֹ
דְאוֹרֵייתָא.

יוצא איפוא שאותה חמדה שחמד
הַקִּב"ה אֶת מַעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה הִיא אוֹתָה
הַחַמְדָה שְׁחַמְד אֶת עֲמַל הַתּוֹרָה
הַמַּעֲמִיד חוֹקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

וכן מובא בזהר חדש מדרש רות
וּתְמַלְכָּנָה שְׁתִּיחָם [שְׁתֵי הַתּוֹרוֹת
שֶׁבְכַתֵּב וּשְׁבַע"פ] לֶאֱזוֹן הִלְכוּ. לְשַׁאֲר
עֲמִין [לִיתֵן לְהֵם הַתּוֹרָה וְלֹא רִצּוֹ] עַד
דְּקִימוֹ יִשְׁרָאֵל עַל טוֹרָא דְסִינַי. כִּינּוֹן
דְּנַחְתּוֹ תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְתּוֹרָה שְׁבַעֲלָפָה.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל:

leshem895@gmail.com